

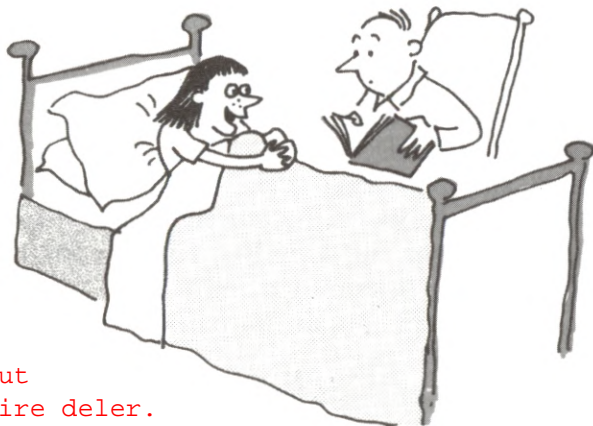
DEL 2

Ingen gyldne fallskjermer til kvinner

Del 2 handler om samfunnet rundt oss. Det er naturligvis ikke bare skolen og barnehagen som påvirker hvordan jenter og gutter blir. Jeg mener at skole og barnehage forsterker guttedominansen, men den kommer utafra. Samfunnet vårt er kjønnsdelt på den måten at kvinner og menn har svært ulike jobber, og er svært ulikt plassert i det som kan kalles hierarkiet. Kvinner og menn, jenter og gutter, blir også framstilt på svært ulike måter i ulike typer medier. Noen ganger forsvinner hunkjønn helt, og sjøl bevere kan ikke svømme hvis de er hunner!

Her skal jeg ta opp noe av det barn ser rundt seg, slik som det ulike arbeidet kvinner og menn gjør, lekereklamen og tegneseriene. Kan voksne endre noe hvis de står fram som utradisjonelle forbilder? Bør jenter oppfordres til å bli tømrere?

Read me the one where women and men
work the same hours, do the same jobs
and get equal pay... I LOVE fairy tales!

Boka er lagt ut
på nettet i fire deler.
Du finner resten
i pdf-arkivet.

Ingen gyldne fallskjermer til kvinner

Det er ikke så stor fare for å bli rik hvis du er kvinne, sjøl om vi er halvparten av alle sysselsatte i Norge. Vi hoper oss opp i yrker der det er hardt arbeid og lav lønn, men vi er samtidig nesten over alt!

Elevene i 2. klassen vår skulle skrive hva jenter kan bli på den ene sida av arket, og hva gutter kan bli på den andre.

Begge kjønn hadde skrivi å kjøre T-banen på guttesida av arket. T-banen i Oslo er veldig rød og fin, og sjåføren sitter inne i et lite rom foran og styrer og ordner. Du kan gå helt fram og se ut av vinduet, noe mange barn gjør, for det er spennende å se når toget går inn og ut av tunnelene. T-bane er stas for barn.

Vi visste at de kjente en eneste levende person som virkelig satt foran og kjørte T-banen. Det var mora til Petter i klassen.

– Hvem kjenner dere som kjører T-banen? spurte vi.

– Mora til Petter! Mora til Petter! ropte barna. Petter var stolt og glad. Det er kjekt å ha ei mor med stor prestisje!

– Er hun dame eller mann? lurte vi på. De tenkte seg om, og kom til at hun var dame, for hun var mor. Vi minte om at alle hadde skrivi å kjøre T-banen på guttsida, men kanskje damer kunne kjøre T-bane likevel? De tenkte seg om igjen, rista på huet, var usikre, men mente nei.

Hvorfor? Var det fordi de så ofte så menn som slike sjåførere, at mora til Petter liksom ikke festa seg i bevisstheten? Er det så vanskelig å oppfatte unntak? Dette var i 1980, og det var ikke så mange kvinnelige sjåførere barna så da. Se en hvilken som helst avis, se Dagsrevyen, og du ser på bildene hvem det er som gjør de farlige og spennende tinga her i verden. Hvem bestemmer over land, uttaler seg om krig, bestemmer om det skal sendes bombe-fly, er politi, flygere? Hvem kan alt om banker, penger, renter og katastrofer?

Det er stort sett menn, hele tida. Det er vel ikke så rart at de

viktige menneskene er menn – for barna. Så når det å kjøre T-banen kommer i samme kategori som å kjøre fly omtrent, er det kanskje vanskelig å få øye på ei dame – som attpåtil er mor. Farlige og viktige ting tilhører mannskulturen, ikke sant?

I Norge er det veldig stor forskjell på hva kvinner og menn gjør i arbeidslivet. Omtrent halvparten av alle ansatte er riktignok kvinner. Men de får ingen gyldne fallskjermer! Dette er sjølsagt riktig positivt, for gyldne fallskjermer blir ikke delt ut som premiering, men snarere for å bli kvitt folk.

Det sier ikke lite om hvem som preger topp og bunn når 97 % av alle assisterende direktører og disponenter er menn, og 87 % av alle med det som kalles enkelt rutinearbeid er kvinner. Antakelig er det lettere å endre på den kjønnsmessige arbeidsdelinga i landet ved kjønnsoperasjoner enn på noen annen måte.

Og så vanskelig det er for kvinner å bli sjef! At mange kvinner jobber i butikk, er noe alle veit. Men da er det vel mange kvinnelige butikksjefer også, når grunnlaget for rekruttering er så bra? Å nei, kvinner har nok ikke så lett for å kvalifisere seg. Det er 77 000 kvinnelige butikkekspeditører, men bare 9 000 butikksjefer er kvinner. Men hvis du er mann, går det straks greiere. 20 000 menn er ekspeditører, men 14 000 er butikksjefer.

Men kjøkken, tenker du kanskje. Over hele landet jobber kvinner på kjøkken, alle kvinner jobber på kjøkkenet, enten vi er yrkesaktive eller ikke. Dette er vel et område hvor kvinner helt opplagt har erfaring i å planlegge, administrere og gjennomføre. Feil igjen. Det er 11 000 kvinner og 1 000 menn som er kjøkkenmedhjelpere. Naturlig nok, flest kvinner. Men når det kommer til ansvar og ledelse, så er det forholdsvis langt flere menn som er kvalifisert: 5 000 menn og 6 000 kvinner.

Menn dominerer blant ingeniørene, og kvinner blant sjukepleierne.

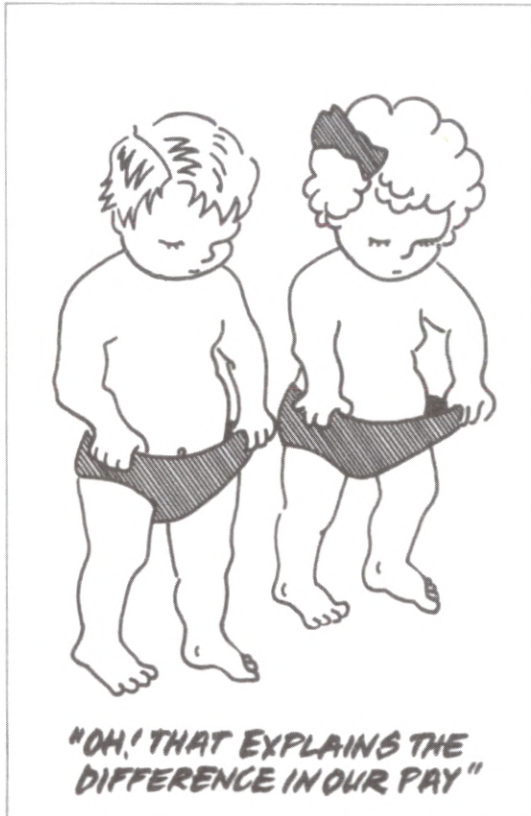
Barna som vokser opp i dette samfunnet, lærer av det de ser, naturligvis. Det vi ser, er naturlig for oss. En pekepinn på hva barna erfarer, kan vi få når vi spør dem om hva de har tenkt å bli. Svarene handler nok ikke om hva de har tenkt å bli, eller om hva de i virkeligheten kommer til å bli, men om hva de ser i det samfunnet de vokser opp i. Her er noen tiåringers erfaringer:

Jentene ville stå i butikk og selge dyr, leker, parfyme, klær og godteri. De ville jobbe med mennesker i barnehage, på skolen, og

være sjukepleier. Flere kunne bli politidame, og ei ville bli statsminister.

Men hvis jentene tenkte seg at de var gutter, ville de bli helt andre og ikke minst flere ting: De skulle kjøre ting omkring og være flyger og sjåfør, og brannmann var flittig valgt. Bankmann, postmann og detektiv kunne de bli, og lege, tannlege, ingeniør og dykker. Lærer og politimann var og mulig. Hver jente hadde lange lister over hva de kunne bli hvis de var gutter.

Gutta ville bli svømmer og idrettsmann, de ville kjøre omkring som flyger, bussjåfør, og i romskip, rallykjører var også en mulighet. De kunne bli brannmann, detektiv, politimann, bilmekaniker, butikksjef. Sto de i butikk, var det for å selge sportsutstyr og pocketbøker. Og de ville bli snekker, advokat, ingeniør, musiker og forfatter.

Hvis gutta var jenter, syntes de tydeligvis at valget var mye mer begrensa. De fleste gutta hadde bare valgt ett alternativ hvis de var jente: selge blomster, frisør, sjukepleier, flyvertinne, lege, dagmamma eller politi.

Typisk for kvinneyrka, er at de er dårligere betalt enn mannsyrka. Dessuten tjener kvinner mindre enn menn i det samme yrket. Kvinner har et kjønnsfratrekk i lønna, og menn har et kjønnsstillegg. Så lenge kvinner dominerer i et yrke, forblir det et lavtlønnsyrke.

Blant enslige forsørgere og enke-pensjonister, er det nesten bare kvinner. 4 av 5 minstepensjonister er kvinner. Det er tre ganger så mange sjølstendig næringsdrivende menn som kvinner, og de tjener fem ganger så mye som disse kvinnene.

Barna og de unge ser samfunnet slik det er, og det vi ser hver eneste dag blir sjølsagt like naturlig som at det er barnåler på grana. De ser at kvinnene organiserer familiens liv, tar seg av barna, jobber kortere dag i perioder, tar seg av gamle slektninger og funksjonshemma når samfunnet ikke gjør det, – og i det hele tatt tilpasser yrkeslivet til det de ellers har av omsorgsoppgaver. Kvinner smyger lønnsarbeidet sitt rundt omsorgsoppgavene.

Det er derfor det er absolutt flest kvinner blant dem som har ubekvem arbeidstid i Norge. Kvinnene jobber mye kveld og natt. Det er ikke rart, når en tenker på hvor vanskelig det er for de fleste å få barna inn i barnehage, og når en tenker på hvor mye av eldreomsorgen som gjøres privat av døtre, svigerdøtre og søstre.

Barna og de unge ser at mennene har et yrkesliv som i svært liten grad påvirkes av at de får barn og gamle mødre. Derfor er dette et typisk svar fra en ung gutt når han skal fortelle om hva han skal bli: Jeg skal bli sjåfør (eller flyger eller dataspesialist eller noe annet).

Et typisk svar fra ei ung jente er slik: Først skal jeg gå på skole, for jeg skal ha ei utdanning. Så jobber jeg antakelig ei stund. Men hvis jeg får mann eller samboer og barn, så jobber jeg kanskje mindre, eller jeg er hjemme ei stund. Men når barnet er større, så jobber jeg nok litt igjen. Men hvis jeg får et barn til, så er jeg nok hjemme ei stund igjen. Det er så dyrt med barnehager også. Men når de blir større, jobber jeg nok mer igjen.

Det får en si er forskjell! En ung gutt ser som regel seg sjøl som et menneske fullstendig uavhengig av andre mennesker. Sjøl om

det vanligvis er en far til hvert barn, ser ikke unge gutter seg som far, eller de ser ikke på det å bli far som noe som kan innvirke på livet deres. Det er ikke rart. De ser det samme i virkeligheten. De ser seg sjøl som en person som jobber uavbrutt til døden.

Ei ung jente, sjøl om hun er bare 15 år, ser seg ofte som ei kommende mor, og mener at dette må hun tilpasse seg. Hun ser ikke seg sjøl som et menneske som kan gå gjennom livet upåvirket av andre menneskers behov for henne.

De ser det de ser, og de veit hva de veit. Hele samfunnet burde

Mammy , What's a daddy for?

© Spellbound

organiseres på en annen måte for å få til like vilkår for mennesker, men det er en større diskusjon enn det er plass til her. Vi kan i hvert fall si at det er vanskelig å legge ansvaret på unge jenters og gutters skuldrer for å gjøre om på arbeidsdelinga i samfunnet vårt!

Barn deltar sjøl i den kjønnsbestemte arbeidsdelinga. For noen år sida undersøkte en forsker hvor mye arbeid barn gjorde hjemme. Det var barn i 11-12-årsalderen. De brukte gjennomsnittlig 5,5 timer i uka. Det var ikke spesielle geografiske forskjeller, men kjønnsforskjellene var store. Jentene arbeida 2-3 timer mer enn gutta: Jentene brukte gjennomsnittlig 6,8 timer pr uke, og gutta 4,3. Den skal tidlig krøkes, som skal bli god og bøydd.

Det er rart hvor ofte en må dokumentere at kvinner jobber ute og hjemme, at kvinner betaler skatt og tar seg av barne- og eldreomsorg. At kvinner er vel halvparten av befolkninga, går heller ikke synderlig inn på alle. Se bare på NRK. De må mene at menn til og med synger penest! Eller er det andre grunner til at det er flere menn enn kvinner som synger i NRK?

Er menn mer samfunnsbevisste enn kvinner, siden menn bruker 86 % av taletida i NRKs samfunnsredaksjon? Er det sånn at menn er mer interessante, viktigere, klokere, snillere, morsomere, har riktigere erfaringer enn kvinner – slik at de gjør seg fortjent til 2/3 av all tid til å snakke og vise seg fram på? Eller er de penere, kanskje?

I ei bok fikk jeg en god idé som jeg straks ville prøve sjøl. Det går an å utfordre det stereotype bildet av hva kvinner gjør, ved å undersøke hva ei kjent kvinne driver med. Og hvem er den aller mest kjente?

Mor sjølsagt!

– Skriv hva du tenker på når du hører ordet mor, var oppgava.

De vanligste assosiasjonene barna fikk, var handler, lager mat, kjefter hvis jeg ikke rydder på rommet mitt. Dette skreiv vi opp på en plakat på veggen.

Neste oppgave var at barna skulle finne ut noe om si egen mor. Hva var jobben til mor, nå eller før?

Nye lister blei skrivi, og nå var de lengre. Mor var trykker, bokholder, lege, vasker, lærer, kassadame, hjelpepleier, programsekretær, drosjesjåfør, og mye mer.

Men ennå var vi ikke ferdig med mor. Nå skulle de finne ut hva

mor gjorde hjemme. Den lista blei enda lenger: Mor kunne sy, bake, rydde, betale regninger, bestemme hva de trengte å kjøpe, bestemme når barna skulle inn om kvelden, reparere skapet på kjøkkenet, tapetsere, male, lime, sette sammen skrivebord, legge fliser på badet, henge opp hyller, ja hva kunne ikke mor?

Barna måtte le da de så forskjellen på den tynne lille lista si den første dagen, og listene som blei laga etter hvert. Så mye mor kunne!

– Er det noe mer dere har fått lyst til vite om mor? spurte jeg.

De ville intervju. Noen spurte bare si egen, og noen gikk to og tre til hverandres mødre: Hva lekte hun da hun var lita? Hva dreiv de med på skolen? Hvilke regler hadde hun hjemme? Hvordan traff hun far? Blei hun det hun hadde lyst til å bli? Hva mente hun om forskjellige ting? Hva gjorde hun på jobben?

Intervjuene blei lest opp i klassen.

Jeg hadde tenkt å spørre om noen mødre kunne komme til klassen og fortelle om jobben sin, men det blei ikke tid akkurat da. Siden kan vi jo gjøre det samme med far?

Kan damer bare spise dessert og rope om hjelp? Eller hvorfor kan ikke hunnbeveren svømme?

Tegneserier er fine greier, synes jeg. Høydepunktet i min barndom, nest etter barnetimen, var blad-dagen. Da kjøpte mora mi Donald til meg. Men tegneseriene gir et pussig bilde av jenters og kvinners liv. Er det ikke litt overraskende at alle hunkjønn er døde, da? Og at de få gjenlevende har fått amputert mange av åndsevnene sine?

Nå leser jeg flere slike blader enn før. Jeg går på jakt etter løsninga på mysteriet. Jeg regner med at en dag, helt overraskende, dukker de opp! Mens jeg intetanende blar og leser og drikker kaffe og spiser sjokolade, strømmer de fram fra en kum i gata, eller ut av et kjempefly, og ler og vinker: – Hei hei, vi damer har bare vært på oppdagelsesferd!

Jeg starta på bunken min av tegneserier: I Bamse var alle som hadde yrker menn, alle helter var menn, og alle gutter var kloke-re enn voksne damer. I dette bladet gjorde hunkjønn utelukken-de tre ting: Farmor vinka til dristig gutte-ekspedisjon. Fru Kalkun spiste dessert. Fru Bever og fru Kalkun ropte om hjelp.

Fru Bever og fru Kalkun (de hadde ikke navn sjøl) sto ved elva. Der hadde en liten gutt nettopp falt uti! Han holdt på å drukne! Hjelpeløst sto de to fruene der og så på, fortvila, i nød!

Tekst: "Vi kan ikke annet enn å rope om hjelp. Og det gjør de. – Hjelp!"

Munnen deres står på vidt gap, de roper fryktelig høyt om hjelp. Og det er bra, for de blir hørt! En annen liten gutt hører dem, han kommer løpende, kaster seg uti elva og redder den lille gutten som så livstrua ligger der og holder på å drukne i bølgene.

Da streifa det meg: Svømmer ikke en bever ganske bra? Eller kan ikke bevere svømme hvis de er damer?

Donald, mitt yndlingsblad! Med minner om brødskiye med suk-

ker eller sirup på ute på trappa, og katta som fikk mat i skåla si! Du visste hva som skulle skje i bladet, men ikke hvordan. Donald kom til å rote seg opp i tullball, bestemor Duck kom til å overliste Guffen så han måtte jobbe likevel, Langbein kom til å besøke Klara Ku, og Mikke og Minnie måtte ordne opp med Tipp og Topp.

Er det bare jeg som syns at bestemor Duck nesten aldri er med mer? Hvor er det blitt av Klara? Er Minnie sjeldnere med? Har Mikke og Langbein est utover og tatt mer plass som detektiv og super? I mitt nyeste Donaldblad var i hvert fall de aller fleste hunkjønn i verden forsvinni på en overraskende måte:

De som kunne skrive, de som var hallomann i TV, elever, lærere, arbeidere og innbyggere var bare hankjønn! Det vil si, ikke alle var hankjønn. I byen Sjing Sjang var det ei lekker dame som skulle narre onkel Skrue. Lekre damer er som regel slemme. Magica fra Tryll er klok og lur, men sjølsagt stygg og slem!

Det er ikke bare i Donald hvor damer nærmest er utrydda. Både i Donald, i Hakke Hakkespett og i Bamse så jeg det samme i ei tilfeldig uke. Donald hadde 6 kvinnelige figurer og 50 mannlige, Hakke hadde 6 kvinnelige og 45 mannlige, og Bamse 8 og 51. Til sammen 14 % hunkjønn og 86 % hankjønn.

Det var også svært likt hva de to kjønna gjorde. Bladene har kanskje innført et slags yrkesforbud for damer? Hunkjønn var sekretær, tilskuer (bl.a. med høyhæla sko i snøen), barnevogntriller, farmor med mat – og heldigvis Nalle-Maja som ordner.

Hankjønn var alt annet du kan tenke deg, bl.a. formann for gruve, forbrytere, smart, politi, psykolog, vitenskapsmann, sjåfører, skøyteløpere, arrangører og sjørøvere.

I Nintendo-magasinet gjorde Kevin og hunden Duke heltemodige gjerninger, mens den vakre prinsessa Lana sto bi. Kevin var fornuftig og kledde seg etter været med solide sko, langbukser, genser og jakke. Enten tålte prinsesse Lana kulda bedre, eller hun var mer ufornuftig. I hvert fall var hun barlegga, barerma og med ei naken stripe i livet. Til gjengjeld hadde hun hår ned til låra.

Heldigvis får en nesten si, er det ei kvinne der, som gjør noe. Til gjengjeld har hun bare hode og er fantastisk stygg! Hun er den nye borgermesteren for videobyen og vil ha makt og utslette alle.

Sånn er det med kvinner som vil bestemme. Kroppen er rett og slett borte! Hodet er det styggeste du kan se, og onde er disse kvinnene også.

Pass deg! Ikke la deg velge inn i fagforeningsstyret! Du mister kroppen din og blir ond og stygg! Hvem vil like deg da?

Klart vi skal lese tegneserier. Men barna kan godt få hjelp til å bli bevisste på hva de leser. Hvis vi samler sammen det vi har av blader, kan vi starte med å telle hvor mange hankjønn og hunkjønn vi ser. Dette er fint å gjøre i grupper, og barna kan fortelle hverandre hva de har kommi fram til.

Gruppene kan settes på sporet av en diskusjon, men antakelig vil de stille spørsmåla sjøl: Fins det noe land uten jenter? Er det bare menn eller gutter som har jobber? Hva gjør hunkjønn og hankjønn i bladene? Er det forskjell på det de gjør? Hva tenker tegneren som lager bladene, tru? Kan vi finne ut hvem det er og spørre?

Kan vi lage vår egen tegneserie der både jenter og gutter er helter og skurker?

Vaske, vaske...

Noen ganger begynner jeg å tru at det fins et stort komplott: Hvem er det som vil at jenter skal vaske hele tida? Hvem vil bruke tusener på tusener av kroner på dyre lekekataloger for å få det til? Står lekefabrikantene i ledtog med vaskemiddelprodusentene, kanskje? Er ikke dette en sak for V.I. Warzawski, Sara Paretskys kvinnelige detektiv, så veit ikke jeg! Her har hun noen spor...

Hvor skitne er jenter, egentlig? Lekekatalogene som leverandørene lager i så flotte farger og bilder, levner ikke tvil: Det er blitt nødvendig med kraftfulle kampanjer for at jenter skal vaske mer rundt seg. Jenter blir stadig fotografert ved sida av reingjøringsartikler. "Oppvasksett! Fyll vann i beholder, skru på kranen og kummen fylles med vann. Trekk opp proppen i bunnen og vannet blir borte. Kr. 179." Trur dere hun klarer det, da? Og tenk å betale for å få vaske opp!?

Støvsuger! Kost og feiebrett! Komfyr – med to kjeler! Hush little Baby, stopper å gråte når den får flaske eller smokk. Smatter, beveger kinna og øya og lager koselyd. Telefonsett og doktorsett ordner resten.

Gutter er nok mye reinsligere. De får aldri bildet sitt ved siden av oppvaskkummer og støvsugere. Det er fint, for da får de mer tid til interessante ting: Elektronisk Super Ferrari F40! Av metall med lys og lyd. Med infrarød fjernkontroll som aktiviserer alarm når ei dør åpnes. 349 kr. Eller Crash Test Center! Lekesett hvor du kan teste hva som kan skje hvis du kolliderer. Etterpå setter du alt sammen igjen.

Nina, Helle og jeg satt og bladde i lekekataloger. De skulle hjelpe meg å skjønne dem. – Hvem er den til? spurte jeg og pekte.

– Det er ei gutteleke! Se, han har skrutrekker! sa Nina.

Gutten på bildet kunne sette sammen en traktor, og det var bilde av en gravemaskin med bevegelig gravearm og lasteplan – med skrutrekker sånn at han kunne sette den sammen. Det var

mobilkran – og skrutrekker. Det var brannbil med bevegelig vannkanon, krok og skuffe – med skrutrekker. Det var også ei arbeidstegning, slik du får når du kjøper møbler som du skal sette sammen sjøl.

– Men hvem er de lekene til, da? spurte jeg og pekte på neste side.

– Det er jentenes leker, sa Helle og forklarte: – Der ser du mix-master, den er for å lage kake. Og der er bakesett. Da kan du bake. Og der er kosehund. Og der er telefonen, og så kan du ringe og be gjestene om å komme når alt er ferdig. Helle hadde den saklige tonen, og syntes nok jeg var ganske dum som ikke skjønnte det helt enkle en gang.

– Og der er Birgitte, fortsatte hun.

– Hun som ikke får lov til å snakke i Casino? lurte jeg på.

– Nei, sa Nina. – Det er Birgitte som skal ha baby! Det er ei jenteleke.

Hun var gravid. Hun het Birgitte Gravid! – Pussig navn, tenkte jeg, og forestilte meg: "God dag, mitt navn er Birgitte Gravid!" Med moteklær. Bildet viste Birgittes mage på nært hold.

Nina og Helle kjente godt til Birgitte Gravid. – Se, det er liksom et rundt lokk på magen, og så kan du dra lokket over hølet i magen, og så er hun gravid, og så kan du dra lokket vekk, og så kan du ta ut babyen, og så er hun ikke gravid.

Aha! En moderne kvinne? Instant slank om dagen, instant gravid om natta! Kjekk å ha for arbeidsgiveren!

– Hvorfor skal vi ta babyen ut og inn av magen hennes, da? lurte jeg på.

Helle og Nina så oppgitt på hverandre og stønna: – For når hun skal i selskap, ikke sant, så bare tar hun ut babyen, og så når hun kommer hjem, så putter hun den inn igjen!

– Det går ikke an det, sa jeg, – for når du skal ha baby, så er den i magen i ni måneder, og da er du tjukk og feit og pen hele tida, og det er finere å være tjukk og feit og pen enn å være motedokke!

– Skulle ikke vi snakke om leker, da? spurte Helle og greip katalogen. – Gutter! Det er for gutter, forklarte hun og pekte.

– Men der er det ikke noe bilde av gutter, sa jeg, – det er bare leker!

Helle og Nina ramsa opp mens de pekte og leste: – Lomme-lykter med batterier, bil med "friksjonsmotor", snekkersett, heise-

kran, 20 rallybiler av metall, loop-bilbane, kinasjakk, labyrint-spill i tre, spill til Turtles 398 kr, Game Boy 298 kr, puslespill og sist, men ikke minst, Nintendo super sett for fire spillere, 1500 kroner.

– Er kinasjakk for gutter og nå da, protesterte jeg.

– Nei, men det står sammen med guttelekene, sa jentene.

Vi bladde videre, nytt oppslag på to sider. Nina og Helle slo fast at der var det jenteleker. Det var søte og bløte bamser og kaniner, høne, katt og hund.

– Der er kaffeservise, sa Nina. – Det ønsker jeg meg.

– Har du begynt å drikke kaffe? lurte jeg på.

– Nei, men hvis jeg får gjester, ikke sant! Eller hvis Helle kommer på besøk og vi leker mor!

– Da vil jeg ha den, sa Helle og pekte på ei dukke. Der sto det: "En søt dukke som snakker når du trykker på hender og føtter". Snakkebobla viste hva den sier da: "Mamma, få en kos da! Mamma jeg er glad i deg! Mamma, jeg er trøtt! Mamma, jeg vil leke!"

– Kan dere finne den dyreste jenteleka? spurte jeg.

De leita grundig, og fant den: "Babysitter med flere frekvenser! Plugges i kontakten! kr 298."

– Den er sånn at når babyen sover i et annet rom, da kan du høre den hvis den skriker, fortalte Helle.

– Hvorfor sa dere at det var ei jenteleke? spurte jeg. – Har ikke babyen en far som kan trenge en babysitter?

– Nei, han er på jobben, han, sa Nina, og så gikk de for å hoppe strikk.

Jeg satt der og bladde. Da så jeg noe som fikk meg til å tenke på det gamle kinesiske samfunnet. Der skulle kvinnenens føtter snøres fra de var små jenter, slik at de ikke kunne gå. Nå kan jentene kjøpe klær til dokkene slik at ikke de heller skal gå: Et havfruekostyme, en fiskehale, som kunne passe til Birgitte Gravid! Den gravide motedama Birgitte uten bein og stemme? Det er vel ingen som vil ha oss slik? Det er bare noen av oss paranoide som kommer på slike tanker.

Jeg gikk ut og hoppa strikk, jeg også.

Men kjøper folk det katalogene anbefaler dem å kjøpe? I Amerika fant forskerne ut at for barn under to år, var det liten forskjell på hva barna fikk. Det gikk i kosedyr og sette-sammen-

leker. (Katalogene fortsetter å reklamere for kosedyr til jentene etter at de er blitt store, men slutter med det overfor gutter.)

Etter toårsalderen begynte de voksne å kjøpe ulike leker til jenter og gutter. Unntak var når voksne kjente barnet godt, og barnet hadde bedt spesielt om ei bestemt leke. Kanskje de lettere greide å se at barnet var et menneske, når de kjente det?

Forskerne så også at de voksne brukte lengre tid i butikken når de skulle kjøpe til gutter, og at gutter fikk dyrere leker enn jenter. I store butikker blei kundene oftest ekspedert av kvinner når det var snakk om billige og enkle leker, mens menn oftere var ekspeditører når de skulle selge sykler, elektriske leker eller mikroskop. Du kan jo ikke overlate et hvilket som helst ansvar til hvem som helst.

Jeg spurte en klasse nylig, hvem som hadde ulike typer data-spill. 11 av 13 gutter hadde, og 5 av 15 jenter.

Så klart vi skal kjøpe dokker til jenter eller biler til gutter. Dokker kan nemlig gjøre alt mulig! Jeg husker godt hvordan dokkene til venninna mi og meg måtte reddes fra å drukne i små fosser som var store nok for oss, de ville på død og liv seile på flåter i bekkene, nemlig.

De var med på fisketurer for å fiske mort til kattene, og de satt fast i trær som vi klatra i, de var noen ganger babyer og noen ganger slemme hekser, og hvis de satt bakpå sykkelen forlangte de å bli kjørt dit hvor det ikke var lov til å sykle fordi veien var farlig. De gikk seg vill i skauen og måtte finnes av oss, og de ville bygge hytter og steike poteter på bål.

Om vinteren var de med på skiturer, med varme klær som vi hadde strikka og sydd, vi dro langt av sted, og de pekte feil så vi gikk oss vill. En gang vi var 10-11 år gikk vi på ski fra Nittedal stasjon til Maridalen, og da vi skulle hjem, var det blitt mørkt. Da fikk de ris. Men vi så en blå papirfemkrone i en dypfryst vann-dam på hjemveien, og isen smelta vi med spytt. Det trengtes veldig mye spytt til det, og dokkene harka og spytta og snøyt seg alt de kunne.

Nå så aldri vi noen lekekataloger heller.

Lekekatalogene, reklamen, gir sterke beskjeder til barna om hva som passer for dem. Lekekataloger avspeiler ikke hva jenter og gutter er opptatt av. Lekekataloger driver propaganda for hva jenter og gutter burde interessere seg for, etter produsentenes

mening. Kanskje det er lettere å planlegge salget jo mer forutsigbart det er?

Hvorfor ikke diskutere lekekatalogene med barn? Ikke for å presse dem til å late som om de liker noe annet enn det de gjør. Men vi kan spørre: Hvorfor har de tatt bilde av ei jente sammen med en oppvaskkum? Spiser ikke gutter mat? Hvorfor er kosedyra sammen med jenter? Liker ikke gutter å kose seg? Kan vi lage vår egen lekekatalog? Hvordan blir den?

Hopp opp og bygg ei hytte!

Har det noe å si at kvinner og menn gjør andre ting enn det som er vanlig for dem i samfunnet? Vil det utvide barnas syn på hva som er mulig? Virker forbilder når de likevel bare er unntak fra regelen? Jeg var i sterk tvil om det etter at 2.klassingene ikke så at mora til Petter kjørte T-banen.

Denne tvilen blei forsterka da en mannlig lærer på skolen lærte alle barna i 3. klassene å strikke lue, og vi overhørte at elever som satt sammen med han og strikka, sa: – Det er jenter som kan strikke. Gutter kan strikke litt. Menner kan ikke strikke.

Kari sto ved båndsaga og skar for elevene, og hadde gjort det et år eller to på sløyden, mens vi overhørte at barna snakka om at båndsaga, som var farlig, den kunne Reidar bruke. Det var vaktmesteren.

Men nylig spurte jeg en stor flokk med store og små barn hva de tenkte når de hørte ordet maraton, og ropet kom med en gang: Grete Waitz! Ingrid Kristiansen! På stikkordet spydkast, kom Trine Hattestad. Så de er i hvert fall blitt synlige forbilder.

Hvilket bilde får barn av kvinner og menn på en skole der en mann har ansvaret for fysikkrommet, og det er ingen kvinner som bruker det? Der en mann har nesten alle gymnastikktimene? Der en mann lager alle idrettsarrangementer og leker som barna gleder seg til hvert år? Og der en mann forbereder alle spennende turer i skog og mark? Der bare menn er sløydlærere og der rektor er mann?

Denne skolen viser faktisk fram ei arbeidsdeling som er **mer** konservativ enn den vi finner i samfunnet for øvrig.

På en slik skole tok jeg på meg å tenne et bål på en skoletur. Det småregna, og det var ikke helt opplagt hvordan vi skulle få til et friskt bål å steike pølser og pinnebrød over. Men med erfaring, er jo ikke det noe problem. Da spurte en av mine nye, små elever alvorlig: – Er du mann?

Før jul var jeg igjen etter skoletid og hengte opp lenkene som

elevene hadde laga. De skulle pynte så fint til jul. Morgenen etter, da alle blei begeistra over hvor koselig det hadde blitt i klasserommet, spurte jeg:

- Hvem trur dere har vært kjempesnill og hengt opp lenkene?
- Nils! ropte de. (Vaktmesteren)
- Ikke Nils.
- Olaf! var neste forslag. (Gymlæreren)
- Ikke Olaf.
- Anders! (Han som drar på tur.)
- Ikke Anders.
- Deg? Lurte noen på.
- Sjølsagt, er dere tullete? spurte jeg, skikkelig overraska, for de har gang på gang sett at jeg har ordna det meste.

Noen ganger brukes argumentet om at vi alle er mennesker, når kvinner vil fjerne noe de syns er urettferdig. Jeg har truffet lærere på kurs som har fortalt, at på deres ungdomsskole er det bare menn som er klassestyrere. Kvinnene har jobbene som faglærere, og som "tilleggsressurs" i timene til de mannlige lærerne.

Kvinnene likte ikke dette etter hvert, de mente at de fikk bedre kontakt med elevene som klassestyrere, og de hadde mange års erfaring fra tidligere for at mange jenter syntes det var fint med en kvinnelig klassestyrer. De tok opp dette. Men det blei med den ene gangen. For da fikk de høre det!

De fikk høre at menn kunne takle klassestyrerskapet best, fordi de kunne handtere gutta best. Det trengtes ei fast hand. Å være klassestyrer var ingen dans på roser! Og ikke minst: Vi levde jo i et likestilt samfunn, så hva var det å mase om? Hadde vi ikke kommi forbi det stadiet at vi krampaktig skulle dele alt? Hadde vi ikke kommi så langt nå, at vi kunne la folk gjøre det de passa best til, uansett om de var kvinner eller menn? Var det ikke det som var virkelig likestilling? Kunne de ikke bli spart for å høre gammeldagse rødstrømpeargumenter? Skulle vi bli helt Kvinnefronten her på skolen? Kvinnene var i mindretall, og blei nedstemt. Mennene forsvarte posisjonene sine med likestillingsargumenter. Det gjør ofte skolerte menn.

Noen ganger har vi lyst til å endre på den kjønnsmessige arbeidsdelinga på skolen. Da kommer spørsmålet: Skal vi gjøre ting vi ikke kan? Bli det ikke best kvalitet på arbeidet når de som har gjort en ting i mange år, fortsetter med det?

I barnehagen er det også slike diskusjoner: Ikke alle barnehager har mannlig personale, men når de har: Syns kvinnene det er fint at mannen trår til i vanskelige situasjoner, f.eks når det er slagsmål? Er det mannen som tar seg av reparasjoner av leker og utstyr? Er det bare mannen som deltar i voldsom lek og brytekamp og sparker fotball med barna? Er det bare mannen som er sterk og løfter og fanger dem?

Og i barnehager med bare kvinner som voksne: Også der diskuteres det hva slags kvinner barna ser. Er det sånn at det ofte er liten plass i barnehagen til mannlige interesser og aktiviteter, slik som sport, teknikk, snekring og mekking?

På den andre sida ser ikke alltid barna hva de voksne gjør: Jeg kjenner en førskolelærer som fortalte at hun sjøl spiller fotball, hun har lært egne barn å gjøre det, og hun pleier å sparke fotball med barna i barnehagen. Hun syns det er morsomt. En dag fikk barnehagen en ung mann som skulle avtjene verneplikt der. (Det er som kjent en viktig grunn til at det fins menn som jobber i barnehager.) Han het Nils. Nils tok med barna ut og sparka fotball. Den dagen kom flere gutter hjem og fortalte at de endelig hadde fått spilt fotball i barnehagen fordi Nils hadde kommi!

Knut var mindre heldig. Han hadde begynt å jobbe i barnehage fordi han hadde lyst. Alle de andre ansatte blei fryktelig glade, for det hadde aldri vært noen mann innafor veggene der. – Så fint at du kom, Knut, ropte de. – Du kan klatre opp i trærne og bygge hytte!

– Jeg har aldri klatra opp i trærne og bygd hytte i hele mitt liv, forklarte Knut fortvila.

– Ikke vær beskjeden Knut, så klart du kan bygge hytte, alle gutter har lært å bygge hytte.

– Jeg leste bøker mest, forsvarte Knut seg, det er ikke alle gutter som har bygd hytter.

– Knut, da, så klart du kan, det er på tide det kom en mann her, du finner planker i skuret, og verktøyet er på kontoret. Lykke til, Knut! Barna kommer til å glede seg!

De dytta Knut vennlig og effektivt ut døra mens de ropte: – Nå skal Knut bygge hytte til dere, barn! Dere må vente til den blir ferdig! Ikke mas på Knut!

Alle barna løp glade etter Knut som skulle lage hytte.

Det var ikke greit for Knut å være representanten for alle menn

på jorda. Han visste jo at Tarzan bodde i trærne, men han klarte likevel å nekte. Isteden mora han og barna seg med andre leker.

Jeg synes Knut var modig. Han klarte å si nei når han blei pressa uten diskusjoner. Men ofte bør vi nok være villige til å lære oss ting vi ikke kan, innafor rimelighetens grenser, skal vi være med på å lage nye forbilder. De fleste kan lære det meste. Vi er mange lærere som har hatt diskusjoner om dette på kurs og møter:

Skal en rektor bestemme at en kvinnelig lærer skal ta sløyd når hun ikke har lyst? Eller at en mannlig lærer skal ta praktisk heimkunnskap? Skal jeg som lærer ta på meg et fag jeg ikke veit noe om? Hvem skal lære meg det?

Jeg trur det er helt feil å bruke kommandometoder. Det skaper sinne og fortvilelse. Men flere enn jeg har erfaring for at hvis et personale har hatt en del diskusjoner om oppdragelsen av jenter og gutter, og er blitt mer bevisst på hva de driver med, så går det an å spørre hvem som har lyst til å forsøke å gjøre noe nytt på vegne av hele personalet som står bak. Og noen pleier å ha lyst. Oftest er det kvinner, for deres liv gjør at de er mest ivrige på forandring. Men det fins menn også som vil gå i bresjen.

Jeg hadde aldri sløyd på skolen, og hadde aldri vært inne i en sløydslal før jeg blei lærer. Den virka underlig med alle apparatene og utstyret. Men samtidig, hjemme, var jeg vant med å handle materialer på høvleriet, snekre bokhyller, jeg hadde laga senger, vegger, sittebenk, kjøkkenskap, reparert skuffer og det ene med det andre, brukt elektrisk sag, drill og slipemaskin, takket være mottoet "stol på egne krefter".

Likevel var jeg redd for å være sløydslærer, for jeg visste ikke hva barna skulle lære og hva de skulle lage! Men det var det jo andre på skolen som hadde greie på, og de var der hele tida og kunne spørres. "Sløydslæreren" og jeg brukte tre ettermiddager på skolen, der han viste meg hvordan jeg skulle bruke båndsgag og andre maskiner og hva som var i skapa. Jeg spurte om rutiner for rydding og orden, og hva han syntes var det verste som kunne skje.

Så tok jeg sløyd i mi egen klasse, men jeg var nervøs for ikke å være flink nok. Det var koselig. Halv klasse, bare 13 – 14 unger, vi jobba og prata, og jeg så helt nye sider ved elevene mine.

Ikke alle kvinner eller menn har snekra så mye hjemme som jeg, så noen tenker kanskje at det ikke var noen sak for henne!

Det er feil. Veldig mange kvinner snekrer en god del til hjemmebruk, og har et forhold til verktøy (også når det gjelder biler, lamper, kraner på kjøkken og bad, maling, tapetsering, flislegging, matlaging, luting, beising, lakkering og søm).

Erfaring kan vi ha mye av. Men det blir likevel ikke det viktigste for oss. Jeg som hadde snekra mye og lenge, var likevel redd. Sløydsalen var fremmed, alle menn kunne sikkert alle ting mye bedre, og framfor alt: Jeg kunne ikke rutinene. Å lage gode rutiner og systemer som fungerer i undervisninga, er jo ofte det vanskeligste problemet å løse.

Dessuten var det slik at når jeg tok to timer sløyd i uka, måtte "sløydlæreren" ta to andre timer for å ha full jobb fortsatt. Det blei musikk, noe han ikke syntes var så fryktelig stas. Men fordi vi lærere var enige om å gjøre slike endringer, og fordi vi hjalp hverandre og tok et kollektivt ansvar, kunne dette skje uten vonde følelser og bæring av store sekker med nag.

Men blir det bra nok når vi etterutdanner oss på denne måten, og ikke bare perfeksjonerer oss der vi er best fra før? Jeg mener ja. Ikke slik at vi kan bli en norsk-, sløyd- eller fysikklærer på tre ettermiddager, naturligvis. Jeg ser godt hvordan en utdanna formingslærer er faglig bedre enn meg på mange områder. Spørsmålet er om det blir faglig bra nok, ikke om det blir best.

Alles liv består av ei uavbrutt rekke med nye problemer, oppgaver, utfordringer, store og små. Hvis vi kan bidra til at både jenter og gutter blir mer sjølsikre også på hverandres områder, så gjør vi dem en stor tjeneste.

Hvis kvinnelige sløydlærere kan bidra til at flere jenter syns at snekring er en hverdagslig sak, og at flere gutter blir mindre nedlatende overfor kvinner, er det bra for livet til begge kjønn. Hvis mannlige skolekjøkkenlærere kan bidra til at flere gutter syns matlaging er noe for gutter også, og kan bli mindre nedlatende overfor arbeid som kvinner gjør mest av, er det også bra for livet til både jenter og gutter.

Velg utradisjonelt!

Bør vi oppmuntre jenter til å bli snekkere og rørleggere? Eller gjør arbeidsløsheten det enda vanskeligere for jenter å få slike jobber?

I ei pause på et møte om likestilling i skolen, der jeg hadde fortalt om hvordan skolen behandler jenter og gutter ulikt til hverdags, blei jeg snakka til av ei ung dame. Hun kunne kanskje være litt over tju år: – Jeg har misforstått helt, jeg! Det skjønner jeg nå!

Jeg blei sjølsagt svært så interessert i hva hun tenkte på, og hun forklarte: – Jeg har alltid trudd at likestilling var noe med gruver og sånn, jeg!

Gruver! Hva var det hun mente? Seinere på dagen slo det meg at hun antakelig så for seg de bildene som ofte pryder hefter om likestilling: Jenter med hjelm!

På skolene ligger det som regel noen hefter som det står likestilling på. Og er det en masete rødstrømpelærer på skolen, minner hun om dem. Det er som når læreren som har tatt på seg ansvaret for trafikkundervisninga, minner om heftene sine. Og i juni, når det er så mye tull likavæl, er det noen av oss som nettopp griper fatt i noen bunker med dårlig samvittighet.

Da kan det hende det blir "bruk refleks" i sommerkveldens vakre lys – eller likestilling. Vi viser fram første bilde. Det er nesten alltid jente med hjelm. Og elevene skjønner med en gang hva det ventes av dem, og de sier det: – Klart at jenter kan ha hjelm og...

Riktig! Et viktig mål for undervisninga er at elevene skal skjønne hva som ventes som svar, gjette hva læreren liker, oppdage hva læreboka venter. De som klekker den koden, får Meget, de som ikke klekker den eller gir blaffen i den, ligger tynt an.

Neste bilde er som regel av en mann som steller en baby, eller som i det siste jeg så, en mann som er til stede ved frokostbordet og heller i appelsinjus til sitt eget barn. Det er sjølsagt en sterk og uvanlig situasjon, foreviga som propagandaeksempel på mann

som går i bresjen på en helt utradisjonell måte, og det forstår også ungene, og de svarer: – Klart det, en mann kan også helle i appelsinjus, det er ikke bare mammaer... Riktig igjen!

Da har vi hatt om likestilling.

Så treffer jeg unge jenter som går på skole innafor omsorg og helse. Det er kanskje i undervisningstida, og temaet er likestilling. Da hender det at jeg merker at det ikke akkurat er glede og velkomst som vibrerer mot meg. Gammal dame med kort, grått hår, sparer til hvitt, som skal snakke om likestilling? De veit hvor de har meg, det er helt sikkert! Jeg er nok mot dem!

– Vi er så tradisjonelle, vi, kan de presentere seg sjøl. Med litt fleip i stemmen, men samtidig med litt trass.

For hva har de gjort? De har valgt feil! De har valgt tradisjonelt kvinnearbeid, enda de har hørt i juni etter juni at det fineste er å velge utradisjonelt, dvs. velge det som gutta vanligvis velger. De er rett og slett helt feil. De er kanskje litt dumme? De veit ikke sitt egentlige beste? De er ikke modige? De er ikke moderne? De er tafatte som dilter i mødrenes fotspor?

Da pleier jeg å si: – Det er ikke valget deres som er feil, ønskene deres om å hjelpe andre, som er feil. Hvorfor skulle det være dummere å hjelpe gamle eller sjuke folk eller barn, enn å lage motorveier? I den verdenen vi lever i, er det for lite omsorg for andre, og ikke for mye. Det er ikke valget det er noe galt med. Det som det er noe galt med, er lønna i kvinneyrka og de harde arbeidsforholda der. Så skal du gjøre noe utradisjonelt, så kan du slå deg sammen med de andre kvinnene, bli aktiv i fagforeninga og veldig god til å streike!

Sjøsagt har aldri "velg utradisjonelt"-kampanjene ment å skulle rette seg mot kvinneyrka eller jenter som velger kvinneyrker. De har villet vise jenter at det fins flere muligheter i livet enn de tradisjonelle kvinneyrka, at mannsyrka oftest er bedre betalt enn kvinnejobber, at det er lettere å klare seg økonomisk på ei mannlønn enn på ei kvinnelønn.

Et slikt opplysningsarbeid er veldig bra og viktig, for det er ikke alltid så lett å se av seg sjøl de forskjellige mulighetene. Kvinner i mannsyrker har reist rundt og vært levende og positive eksempler på andre valg, og de har fortalt om arbeidet sitt.

Likevel sitter mange unge jenter igjen med en følelse av at likestilling har noe å gjøre med at gutters valg er best, at gutter er

best, og at det tydeligvis er ønskelig at de blir som gutter. Men så er det bare det, at de ikke hadde tenkt å bli som gutter. De hadde da tenkt seg noe bedre i livet!

I 70-åra var det lettere for jenter å få slike jobber, fordi det var stor etterspørsel etter arbeidskraft. Da hadde arbeidsgiverne behov for mange folk, og dermed passa det brått at kvinner kunne kjøre truck, bli kranførere og sveise. Det kan virke som om arbeidsgivernes behov for arbeidskraft teller mye mer enn våre kampanjer for at jenter skal velge guttejobber. Under krigen var kvinner gode til det meste, for eksempel til å bygge skyskrapere i Amerika.

I de åra vi er inne i nå, er det vanskeligere for alle å få arbeid. Det gjør det ikke lettere for jenter å få såkalt utradisjonelle jobber, snarere tvert imot. I en klasse på frisørinja går det f.eks. to tømrrere (jenter) som ikke har fått jobb, ei skogsarbeider og ei med maskin og mek. Så spørsmålet blir om det er å gjøre jentene ei bjørnetjeneste å agitere for mannsjobber nå.

Hva da, når du er ungdom, forelder eller rådgiver på skolen?

Uansett blir det viktigst å spørre hva ungdommen vil bli sjøl,

og hjelpe til med det på alle vis. Og når jentene kommer og ønsker å jobbe med mennesker, så går det kanskje an å diskutere om ikke ambisjonsnivået burde heves: Hjernekirurg isteden for assistent på sjukehjemmet?

Det går også an å ta utgangspunkt i nettopp ønsket om å hjelpe andre mennesker, til å se at det kan bety svært mange ting: F.eks. kan en bli oppfinner og finne opp tekniske hjelpemidler som funksjonshemmede eller andre folk kan ha nytte og glede av.

Boka er lagt ut
på nettet i fire deler.
Du finner resten
i pdf-arkivet.

Tom side